

# Mérnök, művész, helytörténész

Beszélgetés Nagy Béla nyugalmazott műszaki szakemberrel kutatásról, fafaragásról és helytörténetről

A Reményik Sándor Művészstudió Alapítvány díját vehette át tavaly év végén Nagy Béla nyugalmazott mérnök, helytörténész, képzőművész, közíró. Kolozsváriként szenvedéllyel kutatja a város múltját.

– **A díj átadásakor Dáné Tibor Kálmán, a Művelődés folyóirat főszerkesztője „telepi gyerekek” nevezett. Hol is volt az a bizonyos telep, ahol felnőttek?**

– A város egyik legrégebbi utcájában, a Király utcában születtem. A ház, amelynek egyik albréti szobájában segített a világra egy Holdvilág utcai bábaasszony, az Apáczai Csere János Liceummal szemben ma is áll. Hétéves koromig ott éltünk, ám az ötvenes évek közepén, a Sztálin-korszakban édesapám kapott egy telket és állami kölcsönt, hogy családi házat építsen. A telek a Nagy Gábor-féle gyümölcsös helyén van, a Házsongárdi temető és a Tordai út között. Legtöbbször munkások, de agrármérnökök, tanárok is építettek ott hasonló módon. Úgy hívtuk azt a negyedet, hogy a Telep. Nagyon vigyáztak akkoriban a nemzetiségi összetételre: magyarok, románok, németek, zsidók vegyesen éltek ott.

– **Milyen volt ott az élet?**

– A Király utcához képest nekem valóságos Paradicsomnak számított, bár kisgyerekként a Király utcában is jól éreztem magam. A költözésre már nem emlékszem, viszont beleszóppentem a nagyobb telepi családba, ahol akkoriban mindenki ismert mindenkit. Reggeltől estig fociztunk, a szomszédunkban volt a temető, ahol szintén lehetett játszani. Rengeteg gyerek volt, és mindannyian magyarul beszéltek, beleértve a románokat is. Persze mi is megtanultunk románul, úgyhogy nem volt semmilyen nézeteltérés közöttünk. A mostani balettiskola Petőfi utcai épületében működő magyar elemi iskolában jártam, majd 1959-től az Ady Endre Liceumba írtak, ott is érettségiztem.

– **Mikor döntötted el, hogy a mérnöki pályát választod?**

– Még a Király utcában volt egy gyergyói származású székely szomszédunk, Baricz bácsi, aki asztalosként dolgozott a Vasúti Javítóműhelyekben (Február 16.). Délutánonként otthon a saját műhelyében bütykölt ezt-azt. Négy-öt éves koromban besza- badultam a műhelyébe, az öreg mindig felállított egy kicsi ládára a gyalupadja mellé, és estig, amíg dolgozott, onnan lestem, mivel foglalkozik. Belém ivódott a fa és a csontenyv illata, annyira, hogy a mai napig szeretem a fát és a szerszámokat. Nem tudnám megmondani, ez is közrejátszott-e, de egyszer kijelenttem, gépészmérnök leszek. Érettségi előtt Kovács Mihály latintanárom eljött apámhoz, hogy rábeszélje, küldjön engem Brassóba az erdőmérnöki egyetemre. Ott szükség volt a latin nyelvre, és a tanárom szerint abból jó voltam. Idegen városba menni költséges lett volna, de már nem is nagyon tudtak

volna lebeszélni a gépészmérnöki pályáról. Sosem bántam meg a választásomat, egész életemben tervezéssel foglalkoztam, ami élvezetes és valóban mérnöknek való munka.

– **Napjainkban nehezebb munkát találni. Könnyű volt azokban az években elhelyezkedni a szakmában?**

– Volt egy lista a munkahelyekkel, ezekből lehetett választani – természetesen az egyetemen elért eredmények alapján. Nem voltam a legelső között, de azért elég közel Kolozsvárhoz, Zilahon kaptam állást. 1975-ben kerültem vissza a szülővárosomba, a Hőenergetikai Berendezések Kutató és Tervező Intézetbe, innen is mentem nyugdíjba 35 év után. Négy-százán dolgoztunk az intézetben, de az 1989 utáni években mintegy nyolcvan maradtunk. Ebből már csupán 10–12 személy foglalkozott tervezéssel. Energetikai berendezéseket terveztünk és gyártottunk, gyakorlatilag mindent, aminek a hőenergiához köze van.

Reggeltől estig fociztunk, a szomszédunkban volt a temető, ahol lehetett játszani. Sok gyerek volt, és magyarul beszéltek, beleértve a románokat is.

– **Az alternatív energiatermelők is beletartoztak?**

– Már a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben kezdtek divatba jönni az úgynevezett megújuló energiaforrásokat hasznosító berendezések, a Ceausescu-rendszer ezen a téren is meg akarta mutatni a világnak, mire képes. Intézetünk a szélenergia-tervezést kapta feladatnak, másokkal együtt én is terveztem néhány kísérleti példányt, amelyek közül egy 30 kW-os szélturbinát a Dregan-völgyi gyűjtőtő szomszédságában szereltek fel. A rendszerváltás után már nem volt pénz kutatásra, tervezésre, pedig volt egy 400 kW-os szélturbinánk is, ami félig kész állapotban állt. Egyébként az egykori állami tervezőintézet – amelyik Ceausescu feleségének közvetlen felügyelete alá tartozott, és amely 1994-ben az alkalmazottak részvénytársaságává alakult át – ma is működik, de már oszt-rák tulajdonban van.

– **A művészetek mikor kerültek be az életedbe?**

– A 60–70-es években egyes vállalatok otthonra adtak ki munkát, az egyik unokanővérem férje ezzel foglalkozott. Nálunk a pincében folyt a „domcsizás” (így hívtuk akkoriban ezt a fajta bérmunkát), amelyből én is kivettem a részemet, többek közt forrasztani kellett különféle rézből készült dolgokat. Innen került észre, és nekifogtam a rézlemez-domborításnak. Miután az egyetem után Zilahra kerültem, ott eléggé



FOTÓ: IFJ. ESSIG JÓZSEF

A mérnök Nagy Béla közel áll a művészetekhez is

unatkoztam. Már nős voltam, de a feleségem Kolozsváron maradt, így elkezdtem gondolkodni, mit tehetek szabadidőmben. Magán-szorgalomból megtanultam furulyázni, aztán falikárpitot készíteni. Sőt az amatőr színjátszásba is belekóstoltam. Komolyabban a 2000-es évek közepén kezdtem foglalkozni a művészetekkel. Akkor már jártam Mákóba és Zsobokra fafaragó táborokba, ott képeztem magam Gál Potyó Ist-

nek az egykori telkén épült a házuk. Nagy Gáborról tudni kell, hogy pincérből vendéglős lett, a születési éve 1845, amelyet az Ellenzék egyik 1922-es lapszámából sikerült kiderítenem. Dúsgazdag ember lett, egy időben Kolozsváron neki volt a legtöbb földterülete, telke. Nagyon jól hegedült és foglalkozott zene-kutatással is. A mai Melody épületében – amelyet akkor a katolikus egyháztól bérelt – a külföldön is híres Központi szállodáját működtette, amelynek vendéglőjében még Ferenc Józsefnek is felszolgált. Az egykori Ellenzék című lap azt is megírta, hogy a császár busás borraivalót hagyott a pincéreknek

– **Érdekes írásod jelent meg a Széchenyi tér jellegzetes palotáiról, amelyek a 19. század végén épültek. Mi készíthetett egy akkori patikust vagy mészáros, hogy bérpalotát építsen?**

– Mindenekelőtt megérte befektetni a pénz bérpalotákba, hiszen ebből komoly jövedelem származott. Ugyanakkor mind a négyen, akik a palotákat építették, dúsgazdagok lettek. Az sem mellékes, hogy mind a négyen virilisként (a legtöbb adót fizető polgárból kikerülő tanácsos) vagy választott polgárként a város Törvényhozó Bizottságának tagjai voltak, és első kézből tudták meg, hogy a városrendezési tervben az újonnan felépítendő Szamos híd négy sarkára bérpalotákat terveznek. Az Ellenzék 1891. egyik februári lapszámában megjelent tudósítás szerint Benigni Sámuel, Széki Miklós, Varga Dániel és Oriold József telektulajdonosok palotákat készílnének építeni. Benigni és Széki három év alatt fel is építette, viszont Varga Dániel helyett üzlettársa, a dúsgazdag ékszerkereskedő, Babos Sándor készítette el – sorrendben harmadikként – a Széchenyi tér sarkán lévő épületet, amely később a református egyház tulajdona lett.

– **Az egyik palota földszintjén régóta működik gyógyszerész. Ez eredetileg így épült?**

– A Malom utca sarkán lévő Széki-palota építetője Széki Miklós

patikus volt. Bútora, berendezése a mai napig ugyanaz, mint amikor megnyitották 1893-ban. Ezt barátja, B. Bak Lajos műbútorasztalos mester, bútorgyáros készítette, aki özv. Oriold Józsefnével, a negyedik palota építetőjével még az építkezés során kötött házassága révén a mai Astoria melletti épület névadója lett. Sajnos ezt kevesen tudják, és teljesen helytelenül továbbra is Benigni- vagy Berdepalotaként említik az épületet.

– **Írásaidban foglalkozol a Reményik család történetével is. Milyen érdekes dolgokat derítettél ki róluk?**

– Kevesen tudják, hogy a költő édesapja volt az első okleveles építészmérnök Kolozsváron. Azelőtt a budapesti műszaki egyetemen nem osztottak diplomát, hét-nyolc egyetemi félév után elismerték, hogy az illető mondjuk mérnök. Ilyen volt Pákey Lajos, kora egyik legnagyobb építész. Bár korábban fejezte be az egyetemet, mint Reményik Károly, végül csak utána szerzett diplomát, amikor az okleveles építészmérnöki cím megszerzését vizsgához kötötték. Pákey az önéletrajzában el is ismeri, hogy ő a második vagy a harmadik okleveles építészmérnök volt Kolozsváron. Kevesen tudják azt is, hogy a János Zsigmond Univerzitás Kollégiumnak otthont adó épületet Pákey tervezte ugyan, de Reményik Károly cége építette fel. Abban az időben a tervezőn volt a hangsúly, így általában az ő neve maradt fent, aki pedig a munkálatokat elvégezte, az lassacskán feledésbe merült. De a Farkas utcai egyetem keleti és nyugati épületszárnyai, az egyetemi könyvtár, a klinikák épületei is Reményik nevéhez kötődnek. Jellegzetesen klinker téglával burkolta az általa épített épületek külső falait, mint ahogy a saját Szentlélek utcai egyemeletes családi házat is.

– **Mi vár még feltárássra a te szempontodból?**

– Nem kimondottan épületekről szóló téma, de szeretném feldolgozni a kolozsvári mészáros cég történetét. Sok irat található róla megalakulásától, az 1470-es évektől. Azért is szeretném ezt megörökíteni, mivel édesapám mészáros volt...

NÁNÓ CSABA

## Nagy Béla

Kolozsváron született 1948. január 13-án. A Kolozsvári Műszaki Egyetem gépészmérnöki szakán diplomázott 1971-ben. 1971–1975 között a Zilahi Öntöttvas és Acél Ipari Csapszervelet Gyárban (IAIFO), 1975–2009 között a Kolozsvári Hőenergetikai Berendezések Kutató és Tervező Intézetben (ICPET, ma SIETA SA) dolgozott. A Kalotaszegi Bokréta Kulturális Egyesület, a Romániai Magyar Kézművesek Szövetsége, a Kolozsvár Társaság és a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság tagja.